

את הדבר בשם עצמו דזה חשוב כמו גזל, דהא גם גזלן לא מיקרי רק כשהכניס הדבר לרשותו שעשה בו קנין להתחייב באונסים וכו', וממילא כאן נמי נאמר כן דאם לא אמר בשם אומרו וגם בשם עצמו לא נתפאר לומר את הדבר עדיין לא עבר על לא תעשה זו דאל תגזול, אמנם אם אמר בשם אומרו בא על שכרו ומביא גאולה לעולם עכ"ל, (עייין בספר דבר בשם אומרו עמוד ס"ז שציין לעוד ספרים שכתבו כן), עוד כתב בספר אמרי ברוך בהקדמה וז"ל, מה שעובר בלאו הוא דוקא אם זה שהשמועה שלו מקפיד על זה אבל אם מוחל לו שלא לומר בשמו זהו ניתן למחילה כמו גניבה וגזילה בממון עכ"ל⁷, ובספר דבר בשם אומרו עמוד נ"ד הביא מקונטרס בית רב בשם מרן הקה"י זיע"א, שאין לומר אני אומר כשאחר אומר זאת אלא יאמר אפשר לתרץ כך וכך, ולגבי ידיה סיפר שכמה פעמים נשאל אם יכולים לומר מהקהלות יעקב מבלי להזכיר את המקור והשיב שאינו מקפיד על כך.

ה. גם אם חבירו מוחל לו עדיין עובר באסור שקר וגניבת דעת.

גם אם חבירו בעל החידוש מסכים שלא יאמרו בשמו לא מהני זה לענין השקר וגניבת דעת¹, דכן כתב בשו"ת מהר"ם שיק (יור"ד סימן קנ"ו), וז"ל הגונב חדושי תורה דהיינו שאומר משמו מאי דחידש תלמיד חכם אחר, זה אסור משום מדבר שקר תרחק², או משום גניבת דעת³ אסור כמו כל מרמה שמרמה לאדם אחר עכ"ל, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי

7. ועי"ש עוד שביאר בזה הגמ' ביבמות דקפיד ר' יוחנן על שלא אמרו השמועה משמו, וז"ל ושפיר פריך מאי טעמא קפיד ר"י, אי משום שעובר האיש שאינו אומר בשמו בלאו, אדרבה לא יקפיד ר"י ולא יעבור האיש בלאו, ומשני דשפיר הקפיד דתלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות עכ"ל.

1. ברכת אברהם יבמות צ"ז ע"א, וכן כתב בשו"ת אפרקסתא דעניא ח"ד סימן שע"א, ובספר שאלת רב ח"א פרק ז' עמוד מ"ג הביא ששאל את מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, האומר חידוש תורה שלא בשם אומרו אבל קיבל רשות לזה מהמחדש האם נתינת רשות מהני כמו שיכול לקנות ולקבל מחבירו חפץ גשמי, ומכל מקום אם הדין הוא רק מצד השומעים גניבת דעת לכאורה אינו מועיל, והשיב על זה מרן הגר"ח, יותר טוב שלא לשקר עכ"ל.

2. כבר כתב כן בספר אגדת אליהו (לבעל השבט מוסר) על הירושלמי שבת א' ג', דמי שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר משום מדבר שקר תרחק, ועי"ש דמהאי טעמא מביא גאולה לעולם, דעיקר עיכוב הגאולה הוא מחמת שאין מדברים אמת, כמו שכתב הסמ"ג עשין ע"ד (עי' דבר בשם אומרו עמוד מ"ח).

3. עי' תוספתא ב"ק ז' ג', שבעה גנבים הן הראשון שבכולן גונב דעת הבריות, והוא הדין זה שמתכבד בחדושי תורה של אחרים, וכמו שכתב בספר יד הקטנה (דעות פרק י'), דהא דאיתא בירושלמי (סוף שביעית) דמי שמכבדין אותו בכבוד הראוי למי שיודע ב' מסכתות שחייב לומר להם

(ח"ח סימן שי"ג), וז"ל שהראשון חידש והמציא מדעתו הרחבה חלקו בתורה בגדר כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, וזה החידוש אומרים במתיבתא דרקינא משמו, ובא אחר ואמר זה על שמו בלי להזכיר שם הראשון⁴, הרי זה עוון פלילי וגניבת דעת עכ"ל, ובברכת אברהם (יבמות צ"ז ע"א) הוסיף אותן שאומרים חדושי תורה של אחרים בשם עצמן, נראה פשוט שלא רק שמונעים טוב מבעליהן וכו' דעל ידי זה אין שפתותיו דובכות בקבר וכו', אלא הם עוברים על איסור דאורייתא של גניבת דעת שהרי הם מתכבדים בדבר שלא מגיע להם כבוד, ועל ידי זה הם בכלל מה שאמרו (חולין צ"ד ע"א), אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עכו"ם, וברש"י סבור שהוא אוהבו ומחזיק לו טובה בחנם עכ"ל⁵, ויש שכתבו דמטעם זה גם אם ראה רק מראה מקום בספר, אם לא יזכיר שראה כן בספר יהיה זה גניבת דעת שיחשבוהו לבקי⁶.

^{אוצר החכמה}

ו. אם מחליף שמות החכמים עובר בלא תסיג גבול.

ספרי (שופטים י"ט י"ד אות פ"ו), מנין למחליף דברי ר' אליעזר בדברי ר' יהושע

איני יודע אלא אחת, הוא מפאת אסור דגניבת דעת, וכן כתב בשו"ת מחנה יהודה ח"א סימן ה' ח' ע"ב ד"ה והנה עי"ש.

4. יש שכתבו דאפילו מזכיר שם הראשון צריך להזהר שלא יהיה גונב דעת הבריות, עיין ספר מור וקציעה ליעב"ץ בהקדמה, וז"ל אל תקוה ממני שאעתיק ^{דברי עינים} חדושי זולתי בזה החבור, כי לא באתי הפעם לאסוף ולחבר לערות מכלי אל כלי ספר חדש מדברי הקודמים ולבטל ספריהם אשר טרחו ויגעו בהם בעשר אצבעותיהם כמה שנים וימים, ובא הקוצר והמלקט אשר לא עמל בחבורו ולא עסק בגידולו וכו' "לגנוב לב הקורא", כסבור שזה חידש והוציא מלבו מילין אשר לא שערום הראשונים לא ידעום מלפנים אבותינו ורבותינו החכמים המבינים, ולכן לא נצולו מחברים כאלה מהתלונה אף אם מזכירים הדברים בשם אומרים עכ"ל.

5. בספר דבר בשם אומרו עמוד מ"ט הביא בשם הרה"ג ר"צ ורשנר שליט"א שהעיר דמשמע שבגניבת דעת הוא דוקא במקום שחבירו מחזיק לו טובה בחנם ומחסרו מידי דומיא דגניבת ממון, וכמו שכתב הריטב"א שם בשם בעלי התוס' דילפינן לגניבת דעת מלא תגנובו ולא תכחשו האמור אצל גניבת ממון, ואין זה שייך למתפאר בתורת חבירו כשחבירו מסכים ומוחל לו, ותירץ על פי הרמב"ם בספר המצוות ל"ת ל"ב, שגם מתפאר בחכמה שאין בו כמעשה החרטומים וכדו' עובר בגניבת דעת, וכן מוכח מספר יד הקטנה (דעות פ"י) שכתב שמי שמכבדים אותו כמי שידוע ב' מסכתות ואינו יודע אלא אחת, חייב לומר להם שידוע רק אחת משום איסור גניבת דעת עי"ש.

6. עי' פניני רבינו הקהלות יעקב (ח"א עמוד צ"ג), בשנת תשמ"ה בחדש חשון כמה ימים אחרי השעור של יום הזכרון למרן החזו"א אמר לי רבינו זצוק"ל, יש לי צער ועגמת נפש, כי הנה בשעור הבאתי קושיה מהברכי יוסף בהלכות תפילין, ואני הגעתי לברכי יוסף הזה מגליון הרעק"א על הרמב"ם בהלכות עבודת יום הכפורים שמציין לברכי יוסף זה, וכשאמרתי את השעור שכחתי לומר שהברכי יוסף ידוע לי מהרעק"א וזה גניבת דעת שהשומעים יחשבו אותי לבקי בברכי יוסף עכ"ל.